

Araştırma Makalesi / Research Article**Görünmeyen Emek, Görünür Mekân: Safranbolu’da Kadınların Safran Üretimindeki Rolü Üzerine Coğrafi Bir İnceleme***Invisible Labor, Visible Space: A Geographical Analysis on the Role of Women in Saffron Production in Safranbolu¹*Sercan DÜNDAR² & Hüseyin Melih ÖZDEMİR³ DOI : [10.63556/ankad.v10i3.426](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i3.426)

Geliş/Received: 16/01/2026

Kabul/Accepted: 04/06/2026

Öz

Çalışma, Karabük ili Safranbolu ilçesinde önemli bir kültürel miras ve ekonomik değer olarak sürdürülen geleneksel safran tarımında, kadın emeğinin rolünü, mekânsal görünürlüğü ve karşılaştığı yapısal sorunları beşerî coğrafya perspektifinden derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, araştırma deseni olarak durum çalışması kullanılmıştır. Çalışmanın verileri, 2025 yılı ekim ve hasat dönemlerini kapsayan süreçte gerçekleştirilen kapsamlı katılımcı gözlemler ve toplam 26 katılımcı (21 kadın, 5 erkek) ile yüz yüze yapılan derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Saha bulguları, safran üretiminde en emek isteyen ve zorlayıcı aşamalar olan toplama ve ayıklama süreçlerinde kadınların günde ortalama 12–13 saat çalıştığını, erkeklerin ise ortalama yaklaşık 8 saat çalıştığını göstermektedir. Ancak bu yoğun emeğe karşın, kadınların günlük yevmiyelerinin erkeklerden yaklaşık %20 oranında daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Kadın emeği, yerel ataerkil söylemlerle sözel olarak "baş tacı" edilerek yüceltilse de ekonomik düzlemde "yardımcı işgücü" statüsüne indirgenerek değersizleştirilmektedir. Araştırma ayrıca, üretimin yalnızca yerel işgücüne dayanmadığını, çevre illerden gelen mevsimlik kadın işçilerin oluşturduğu enformel hemşerilik ve dayanışma ağlarının da üretimde kritik bir rol oynadığını belirlemiştir. Sonuç olarak çalışma, Safranbolu safranının sürdürülebilirliğinin büyük ölçüde bu görünmeyen kadın emeğine bağlı olduğunu vurgulamakta; ucuz ithal İran safranı tehdidine karşı coğrafi işaret denetimlerinin artırılması ve kadın üreticilere yönelik özel sosyal güvenlik destek modellerinin geliştirilmesi önerileriyle tamamlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Kadın Emeği, Tarımsal Coğrafya, Görünmeyen Emek, Toplumsal Cinsiyet.

Abstract

This study aims to examine the role, spatial visibility, and structural problems of female labor in traditional saffron farming, which is maintained as a significant cultural heritage and economic value in the Safranbolu district of Karabük province, from a human geography perspective. Adopting a qualitative research method, the study employed a case study design to investigate the phenomenon in depth. Research data were collected through comprehensive participant observations conducted during the 2025 planting and harvest seasons, as well as in-depth semi-structured interviews conducted face-to-face with a total of 26 participants (21 women, 5 men). Field findings revealed that in the most labor-intensive stages of saffron production, such as harvesting and culling, women work an average of 12-13 hours per day, which is significantly longer than men (average 8 hours). Despite this intensive labor, it was determined that women's daily wages are approximately 20% lower than men's. Although female labor is verbally glorified through local patriarchal discourses as being "highly valued," it is economically devalued by being reduced to the status of "supplementary labor." The research also determined that production relies not only on local labor but also on informal kinship (hemşerilik) and solidarity networks formed

¹ Bu çalışma Tübitak 2209-A kapsamında gerçekleştirilen projeden üretilmiştir.

² **Sorumlu Yazar/Corresponding Author**, Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. sercandundar@marun.edu.tr

³ Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, İstanbul, Türkiye. huseyin.melih@marmara.edu.tr

Önerilen Atıf/Suggestion Citation

Dündar, S. & Özdemir, H. M. (2026). Görünmeyen Emek, Görünür Mekân: Safranbolu’da Kadınların Safran Üretimindeki Rolü Üzerine Coğrafi Bir İnceleme. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1739-1758.

by seasonal female workers from surrounding provinces. Consequently, the study emphasizes that the sustainability of Safranbolu saffron largely depends on this "invisible" female labor and concludes with recommendations for increasing geographical indication controls against the threat of cheap imported Iranian saffron and developing special social security support models specifically for women producers.

Keywords: Safranbolu, Female Labor, Agricultural Geography, Invisible Labor, Gender.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en köklü üretim biçimlerinden biri olan tarım, yalnızca toprağın işlenmesine dayalı teknik veya ekonomik bir faaliyet olarak sınırlandırılmaz. Aksine tarım, toplumların kültürel dokusunu, gündelik yaşam pratiklerini, toplumsal sınıf ilişkilerini ve özellikle emek biçimlerini derinden şekillendiren çok katmanlı ve dinamik bir yapıya sahiptir (Doğanay, 1997: 112; Coşkun, 2020: 4). On bin yılı aşkın bir süredir tarımsal üretim pratiklerinin merkezinde yer alan Anadolu coğrafyası, bu tarihsel derinliğin getirdiği karmaşık üretim ilişkilerine sahne olmaktadır. Uzun tarihsel süreçte tarım, hane halkı için yalnızca hayati bir geçim kaynağı olmakla kalmamış, aynı zamanda ataerkil yapıların pekiştiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin sürekli olarak yeniden üretildiği bir zemin haline gelmiştir (Ecevit, 1994: 91). Kırsal yaşamın devamlılığını sağlayan temel dinamiklerden biri olan kadın emeği, hem hane içi yeniden üretim süreçlerinin hem de tarımsal üretimin esas dayanağını oluşturmaya rağmen, tarihsel ve toplumsal olarak görünmez kılınmış bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (Özgüç, 1998: 4; Candan ve Günel, 2013: 93).

Kadın emeğinin görünmezliği, sadece üretim ilişkilerinde değil, aynı zamanda bilgi üretimi ve temsil alanlarında da kendini gösterir. Tarımsal faaliyetlerin “erkek işi” olarak kodlandığı birçok toplumda kadınlar, üretimin asli taşıyıcısı olmalarına karşın çoğu zaman “yardımcı” veya “ikincil” işgücü olarak tanımlanır (Toksöz, 2007: 15). Kırsal alanlardaki emek süreçlerine yakından bakıldığında, kadın emeğinin genellikle piyasa mekanizması dışında kalan ve “ücretsiz aile işçiliği” olarak adlandırılan bir statüde varlık gösterdiği görülür. Kadınlar, ekimden hasada kadar üretim zincirinin fiziksel olarak en yıpratıcı ve ağır halkalarında fiilen yer alırlar ancak ortaya çıkan ekonomik değerden ve kazançtan en az payı alan toplumsal kesimi oluşturmaktadır (Hablemitoğlu, 2001). Türkiye özelinde tarımsal üretim incelendiğinde, kadınların uzun çalışma süreleri ve yoğun fiziksel emek yoluyla üretim sürecine aktif biçimde katıldıkları; buna karşın mülkiyet, gelir paylaşımı ve karar alma mekanizmalarına erişim açısından erkeklerle eşit konumda yer almadıkları görülmektedir.

Kadınların büyük bir çoğunluğu sosyal güvenlik sisteminin dışında kalmakta, sigorta haklarından yararlanamamakta, sendikal örgütlenmelerde temsil edilememekte ve üretimle ilgili hayati karar alma mekanizmalarına katılamamaktadır (Biçerli ve Özer, 2004: 56). Bu paradoksal durum, kadın emeğinin sistematik biçimde değersizleştirilmesine ve görünmemesine yol açmıştır. Bu görünmezlik, kadın emeğini mekânsal ilişkiler ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alan yeni kavramsal yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle feminist coğrafya literatürü, bu eşitsizliği görünür kılmak adına “emek coğrafyası” kavramını merkeze alarak, mekânın cinsiyetlendirilmiş doğasını sorgulamaya başlamıştır (Massey, 1994: 2; Özgüç, 1998: 34). Kadın emeğinin üretim süreçlerindeki görünmezliği, ekonomik istatistiklerin ötesinde mekânsal ve kültürel bir meseledir. Çünkü kadın emeği, sadece üretime değil, kırsal mekânın sosyal örgütlenmesine, kültürel sürekliliğine ve gündelik yaşamın yeniden üretimine de yön vermektedir. Bu genel çerçeve içinde Safranbolu örneği, tarımsal üretim pratikleri ile toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kesişimini incelemek için özgün bir laboratuvar niteliği taşır.

Safran (*Crocus sativus*), ekonomik değeri yüksek olmakla birlikte üretim süreci son derece emek yoğun olan tarımsal ürünlerden biridir. Soğanlı ve çok yıllık bir bitki olan safran, yılın sınırlı bir döneminde çiçek açmakta; hasat sürecinde çiçeklerin elle toplanması ve dişi organlarının tek tek ayrılması gerekmektedir. Yaklaşık bir kilogram kuru safran elde edebilmek için on binlerce çiçeğin toplanması zorunlu olup, bu durum üretim sürecinde makineleşmeyi büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Bu özellikleriyle safran üretimi, yoğun insan emeğine dayalı bir tarımsal faaliyet niteliği taşımaktadır.

Safranbolu, adını bu bitkiden alan ve tarihsel olarak safran üretimiyle özdeşleşmiş yerleşmelerden biridir. Bölgenin iklim koşulları, toprak yapısı ve geleneksel üretim bilgisi, safran tarımının bu alanda uzun yıllardır sürdürülmesine olanak tanımıştır. Safranbolu’da safran, yalnızca ekonomik bir ürün olarak değil, aynı zamanda yerel kimliğin ve kültürel mirasın bir parçası olarak algılanmaktadır. Günümüzde Safranbolu safranı coğrafi işaretle tescillenmiş olup, bu durum ürünün yerel ve ulusal ölçekte

tanınırlığını artırmıştır. Bununla birlikte safran üretimi Safranbolu’da sınırlı bir alanda ve çoğunlukla küçük ölçekli üreticiler tarafından yürütülmektedir.

Osmanlı Devleti döneminde bölgenin önemli ihraç ürünlerinden biri olan ve kente adını veren safran bitkisi (*Crocus sativus* L.), günümüzde Karabük’ün Safranbolu ilçesine bağlı sınırlı sayıdaki köyde, daha çok sembolik ve kültürel bir mirasın devamı niteliğinde üretilmeye devam etmektedir (Özdemir, 2001: 297). Safranın tarımsal özellikleri, makineleşmeye imkân tanımayan, tamamen el emeğine dayalı, yüksek işgücü gerektiren bir üretim sürecini beraberinde getirir. Safranın ekimi, çapalanması, ot temizliği ve özellikle hasat döneminde çiçeklerin tek tek toplanarak içindeki değerli liflerin (stigma) ayıklanması, yoğun el emeği gerektiren süreçlerdir ve üretimde kadın emeği önemli bir yer tutmaktadır (Arslan, 2019).

Üretimin bel kemiğini oluşturan bu yoğun emek sürecine karşın, safran tarımında çalışan kadınlar çoğu zaman kayıt dışı istihdam havuzunda kalmakta ve harcadıkları emeğin ekonomik karşılığını tam anlamıyla alamamaktadır (Candan ve Günel, 2013: 96). Safranbolu’daki bu durum, kadın emeğinin görünmezliğini sadece ekonomik değil, kültürel ve mekânsal bir olgu olarak da gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, Safranbolu’da safran üretimi bağlamında kadın emeğini coğrafi bir perspektifle ele alarak, üretim süreçlerinde mekânın toplumsal inşasını görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır:

1. Safran üretim sürecinde kadın emeği hangi aşamalarda ve nasıl bir yoğunlukla yer almaktadır?
2. Üretim sürecinde kadın ve erkek emeği arasında nasıl bir iş bölümü bulunmaktadır?
3. Kadın emeğinin ekonomik karşılığı nasıl belirlenmekte ve bu süreçte ne tür eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır?
4. Mevsimlik kadın işçilerin üretim sürecindeki rolü ve işleyişi nasıldır?
5. Safran üretimi, kırsal mekânın toplumsal örgütlenmesini ve emek ilişkilerini nasıl şekillendirmektedir?

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadın emeğinin görünmezliği, yalnızca ekonomik göstergelerle açıklanabilecek bir durum değildir; toplumsal, kültürel ve mekânsal ilişkilerle iç içe geçmiş daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Feminist coğrafya literatürü, emeğin mekânla kurduğu ilişkiye odaklanarak, kadın emeğinin patriyarkal üretim biçimleri içinde nasıl konumlandığını tartışmaktadır (Massey, 1994; McDowell, 1999). Bu yaklaşıma göre mekân, sabit ve verili bir zemin değil; toplumsal ilişkiler ve gündelik pratikler aracılığıyla sürekli yeniden üretilen bir süreçtir. Toplumsal cinsiyet rolleri de bu süreç içinde, üretim ilişkileri kadar gündelik yaşam pratikleri üzerinden şekillenmektedir.

Bu çerçevede kadın emeğini yalnızca üretim alanlarıyla sınırlı görmek yeterli değildir. Massey (1994), mekânın toplumsal ilişkilerle üretildiğini vurgulayarak emek süreçlerinin mekânsal bağlamdan bağımsız ele alınamayacağını belirtirken; McDowell (1999), kadın emeğinin işgücü piyasalarında ve gündelik mekânlarda nasıl cinsiyetlendirilmiş biçimde konumlandığını ortaya koymaktadır. Hanson (2010) ise kadın emeğini gündelik yaşam pratikleri ve mekânsal hareketlilik üzerinden değerlendirerek emeğin çok katmanlı yapısına dikkat çekmektedir.

Türkiye’de tarımsal üretimde kadın emeğini ele alan çalışmalar, büyük ölçüde kadınların ücretsiz aile işçisi olarak konumlanması, kayıt dışı istihdam biçimleri ve sosyal güvenceden yoksun çalışma koşulları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalar, kadınların üretim sürecindeki belirleyici rollerine rağmen resmî istihdam istatistiklerinde çoğu zaman görünmez kaldığını ortaya koymaktadır (Toksöz, 2007). Benzer şekilde, kırsal alanlarda kadınların üretime katılımı, hane içi rollerle iç içe geçmekte ve bu durum emeğin sınırlarını belirsizleştirmektedir. Daha yakın tarihli çalışmalar ise kadın emeğini tarımsal mülkiyet ilişkileri ve gelir paylaşımı bağlamında ele almakta; kadınların üretim sürecindeki katkılarının karar alma mekanizmalarına yeterince yansımadığını göstermektedir (Kocabaşak, 2022).

Kadın emeğinin çoğu zaman görünmez kalması, emeğin “doğal” ve “aileye ait” olarak algılanmasıyla yakından ilişkilidir. Feminist iktisat literatürü, kadınların hane içi sorumluluklarının ve tarımsal üretimdeki katkılarının bu algı nedeniyle ekonomik üretimin resmî tanımları dışında bırakıldığını

göstermektedir (Boserup, 1970; Elson, 1999; Toksöz, 2007). Kadınların hem ev içi işlerde hem de tarlada çalışmaları çoğu zaman “yardım” olarak değerlendirilmekte; bu durum emeğin hem maddi hem de toplumsal karşılığını zayıflatmaktadır. Bu ayırım, mekânın cinsiyetlendirilmiş yapısıyla da doğrudan ilişkilidir; erkekler daha çok kamusal üretim alanlarıyla, kadınlar ise ev içi ve özel alanlarla özdeşleştirilmektedir (Özgüç, 1998).

Bu bağlamda “yeniden üretim emeği” kavramı, kadın emeğinin neden yapısal olarak görünmezleştiğini açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Yeniden üretim emeği; bakım, hane içi işler ve gündelik yaşamın sürdürülmesine yönelik faaliyetleri kapsamaktadır. Kırsal alanlarda bu emek biçimi, tarımsal üretimle iç içe geçmekte; kadınlar aynı anda hem üretici hem de yeniden üretici roller üstlenmektedir (Federici, 2012; Fraser, 2016). Bu çoklu sorumluluk hali, emeğin ölçülmesini ve ücretlendirilmesini zorlaştırmakta; dolayısıyla kadın emeğinin görünmezliğini yeniden üretmektedir.

Kırsal alanlarda kadın emeğinin görünmezliği çoğu zaman kayıt dışı ve enformel çalışma biçimleriyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Tarım sektöründe kadınlar sıklıkla ücretsiz aile işçisi ya da gündelikçi olarak çalışmakta; bu durum sosyal güvence ve hukuki korumaya erişimlerini sınırlamaktadır (Agarwal, 1994; Bernstein, 2010). Mevsimsel ve emek yoğun tarımsal üretimlerde bu yapı daha belirgin hâle gelmekte; kadınlar üretimin temel aktörleri olmalarına rağmen gelir paylaşımı ve karar alma süreçlerinde geri planda kalabilmektedir.

Kadın emeğinin mekânsal boyutu ise yalnızca üretim alanlarıyla sınırlı değildir. Gündelik yaşam içinde kadınlar, tarlalar, ev içi mekânlar, pazar alanları ve köy içi sosyal alanlar arasında sürekli bir hareketlilik sergilemektedir. Lefebvre’in (1991) mekânın gündelik pratikler yoluyla üretildiğine ilişkin yaklaşımı, bu çok katmanlı deneyimi anlamada yol göstericidir. Bu bağlamda kırsal mekân, kadınların üretici ve yeniden üretici rolleri aracılığıyla sürekli dönüştürdüğü dinamik bir toplumsal alan olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte gerek Türkiye’de gerekse uluslararası literatürdeki çalışmaların önemli bir bölümü, kadın emeğini ya genel tarımsal üretim yapısı içinde ya da makro ölçekte ele almaktadır. Belirli bir tarımsal ürünün üretim süreci ile kadın emeğinin mekânsal ve kültürel boyutlarını birlikte inceleyen saha temelli mikro ölçekli araştırmalar ise sınırlı sayıdadır. Bu çalışma, Safranbolu’da safran üretimi gibi emek yoğun bir tarımsal faaliyet üzerinden, kadın emeğini yalnızca ekonomik bir girdi olarak değil, kırsal mekânın toplumsal üretiminde belirleyici bir unsur olarak ele almaktadır.

Bu yönüyle çalışma, feminist coğrafya literatüründe kadın emeğinin mekânsal boyutuna ilişkin tartışmalara, kırsal bir üretim pratiği üzerinden mikro ölçekli bir katkı sunmaktadır. Türkiye bağlamında ise safran gibi sembolik ve kültürel değeri yüksek bir ürünün üretim sürecini merkeze alarak, kadın emeğinin kırsal mekânın üretimindeki rolünü daha açık biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

“Görünmeyen Emek, Görünür Mekân: Safranbolu’da Kadınların Safran Üretimindeki Rolü Üzerine Coğrafi Bir İnceleme” isimli bu araştırma, nitel araştırma geleneği çerçevesinde tasarlanmış olup, kadın emeğinin Safranbolu’da safran üretim sürecindeki rolünü derinlemesine anlamayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel yöntemi durum çalışmasıdır. Durum çalışması, belirli bir olgunun kendi özgün bağlamı içinde incelenmesine olanak tanıyan bir yaklaşım olarak, toplumsal ilişkilerin ve mekânsal örüntülerin bütüncül biçimde anlaşılmasını sağlar (Yin, 2011: 8). Bu doğrultuda araştırma, safran üretim sürecinde kadın emeğinin biçimlenişini, toplumsal cinsiyet rollerinin üretim pratiklerine nasıl yansıdığını ve kırsal mekânın bu süreçte nasıl yeniden kurulduğunu incelemeyi amaçlamıştır.

Araştırma sahası olarak Karabük iline bağlı Safranbolu ilçesi seçilmiştir. Çalışmanın mekânsal odağını, safran üretiminin günümüzde hâlen sürdürüldüğü Davutobası, Akören, Aşağıgüney, Yörük, Gayza (Safranova), Yukarıçiftlik ve Kadibükü köyleri oluşturmaktadır (Bkz. Şekil 1).

Bu köyler hem üretimin tarihsel sürekliliğini koruyan hem de kadın emeğinin en yoğun biçimde gözlemlendiği alanlardır. Araştırma süreci iki farklı dönem halinde yürütülmüştür: Yaz mevsiminde (Temmuz–Ağustos 2025) gerçekleştirilen ilk saha çalışmasında, üretim öncesi hazırlık süreci (toprak işleme, gübreleme, soğan ekimi öncesi hazırlıklar) gözlemlenmiş; köylü kadınların üretim sürecine

ulaşılamaması nedeniyle görüşme yapılamamış, bu yerleşimde yalnızca gözleme dayalı veriler elde edilmiştir. Bu çeşitlilik, üretim ölçeği ve sosyal yapı açısından farklı deneyimleri yansıtmaya imkânı sunmuştur.

Saha süreci boyunca Safranbolu Belediyesi ve yerel üretici birlikleriyle de temas kurulmuştur. Özellikle **Safran Festivali (17–19 Ekim 2025)** süresince yürütülen gözlemler, safranın ekonomik bir ürün olmanın ötesinde kültürel bir kimlik unsuru olarak nasıl temsil edildiğini anlamada önemli veriler sağlamıştır. Kadın üreticilerin festivaldeki konumları —örneğin ürün sergileme, satış ve tanıtım etkinliklerindeki rolleri— üretim dışı temsiller açısından ayrıca incelenmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış mülakat ve kısa anket formları birlikte kullanılmıştır. Katılımcı gözlem, araştırmacının sahaya doğrudan dâhil olarak gündelik pratikleri ve toplumsal ilişkileri yerinde incelemesine olanak tanıyan temel nitel araştırma tekniklerinden biridir (Creswell, 2013). Bu kapsamda araştırmacı, kadın üreticilerle birlikte tarlada bulunmuş ve üretim sürecinin farklı aşamalarına doğrudan katılmıştır. Bu yöntem, kadın emeğinin yalnızca üretim içindeki fiziksel boyutlarını değil, aynı zamanda kadınların zaman yönetimi, iş paylaşımı, dayanışma biçimleri ve üretim alanındaki toplumsal ilişkilerini gözlemlemeye olanak tanımıştır. Gözlem süresince alan notları düzenli bir şekilde tutulmuş, köylerdeki üretim mekânları ve ev ortamları betimleyici biçimde kaydedilmiştir.

Yarı yapılandırılmış mülakatlar nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama tekniklerindendir (Deniz, 2016). Bu görüşmeler kadın üreticilerin deneyimlerini, üretime ilişkin algılarını ve toplumsal rollerine dair öznel anlatılarını ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Görüşme formu, literatürdeki benzer çalışmalar (Toksöz, 2007: 15; Candan ve Günal, 2013: 95; Deniz vd., 2015) dikkate alınarak geliştirilmiştir. Sorular, kadınların üretimdeki konumları, iş yükü, ekonomik getiriden aldıkları pay, aile içi karar süreçlerine katılım düzeyleri ve sosyal güvence durumlarını sorgulamıştır. Görüşmeler ortalama 25–30 dakika sürmüş, katılımcıların istekleri doğrultusunda ses kaydı alınmamış, bunun yerine ayrıntılı not tutma yöntemi tercih edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Betimsel analiz, nitel verilerin önceden belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenerek doğrudan alıntılarla desteklenmesi ve araştırma soruları doğrultusunda yorumlanmasına dayanan bir analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışma kapsamında elde edilen nitel veriler, söz konusu teknik doğrultusunda tematik olarak sınıflandırılmış ve araştırmanın amaçları çerçevesinde çözümlenmiştir. Analiz sürecinde “kadın emeğinin görünmezliği”, “ev içi–üretim emeği ilişkisi”, “kültürel temsil” ve “toplumsal statü” başlıkları altında tematik bir sınıflandırma yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen nitel verilerin analizinde çok aşamalı bir süreç izlenmiştir. Saha sürecinde yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında katılımcıların tercihleri doğrultusunda ses kaydı alınmamış, bunun yerine ayrıntılı not tutma yöntemi kullanılmıştır. Görüşme sonrasında bu notlar sistematik biçimde düzenlenerek metin haline getirilmiştir. Ardından veriler tekrar tekrar okunarak açık kodlama süreci yürütülmüş; katılımcı ifadelerinde öne çıkan temalar belirlenmiştir. Benzer içeriklere sahip ifadeler bir araya getirilerek tematik kodlar oluşturulmuş ve bu temalar araştırma soruları doğrultusunda yorumlanmıştır. Araştırmacının saha sürecine doğrudan katılımı, verilerin bağlam içinde değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Alan notları, yarı yapılandırılmış mülakatlar ve katılımcı gözlem yoluyla elde edilen veriler birbirini tamamlayacak biçimde değerlendirilmiş; her bir tema, **analiz süreci sonucunda** yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ayrıca anketlerden elde edilen veriler kullanılarak, çalışma alanındaki köylerin konumsal dağılımını göstermek amacıyla ArcMap 10.8 yazılımı aracılığıyla korokromatik tematik haritalar ve özet tablolar oluşturulmuştur. Katılımcı ifadeleri, gizlilik ilkesinin korunması amacıyla kodlanarak sunulmuş; kadın katılımcılar “K”, erkek katılımcılar ise “E” harfi ile ifade edilerek görüşme sırasına göre numaralandırılmıştır (örn. K5).

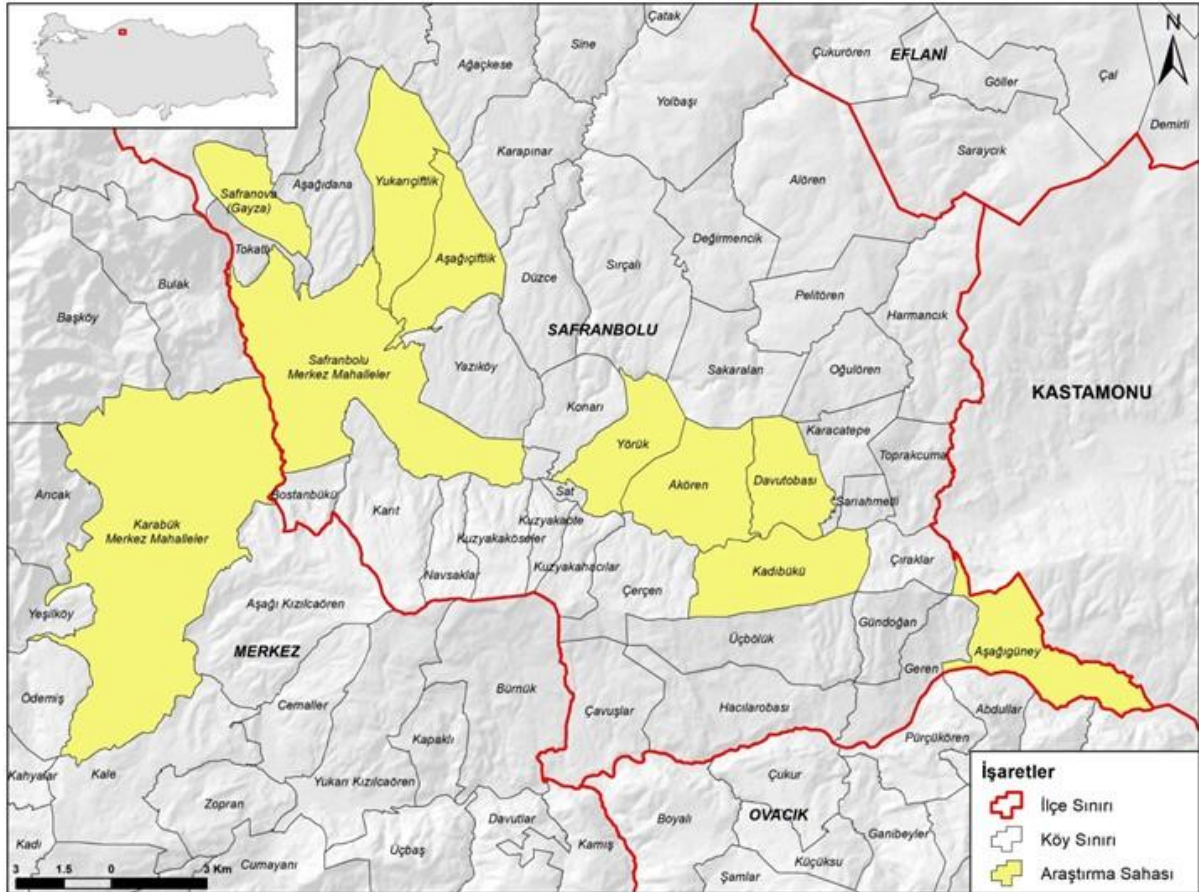
3.5. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu’nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmediğini taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir. Tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış, görüşme verilerinin gizliliği korunmuştur. Araştırmacı, saha sürecinde yerel kültürel normlara ve toplumsal cinsiyet hassasiyetlerine özen göstermiştir.

Araştırma için Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu’nun 30.10.2024 tarihli ve 2024-86 sayılı yazısı ve 2024-5/31 protokol numarası ile etik izin alınmıştır.

4. BULGULAR

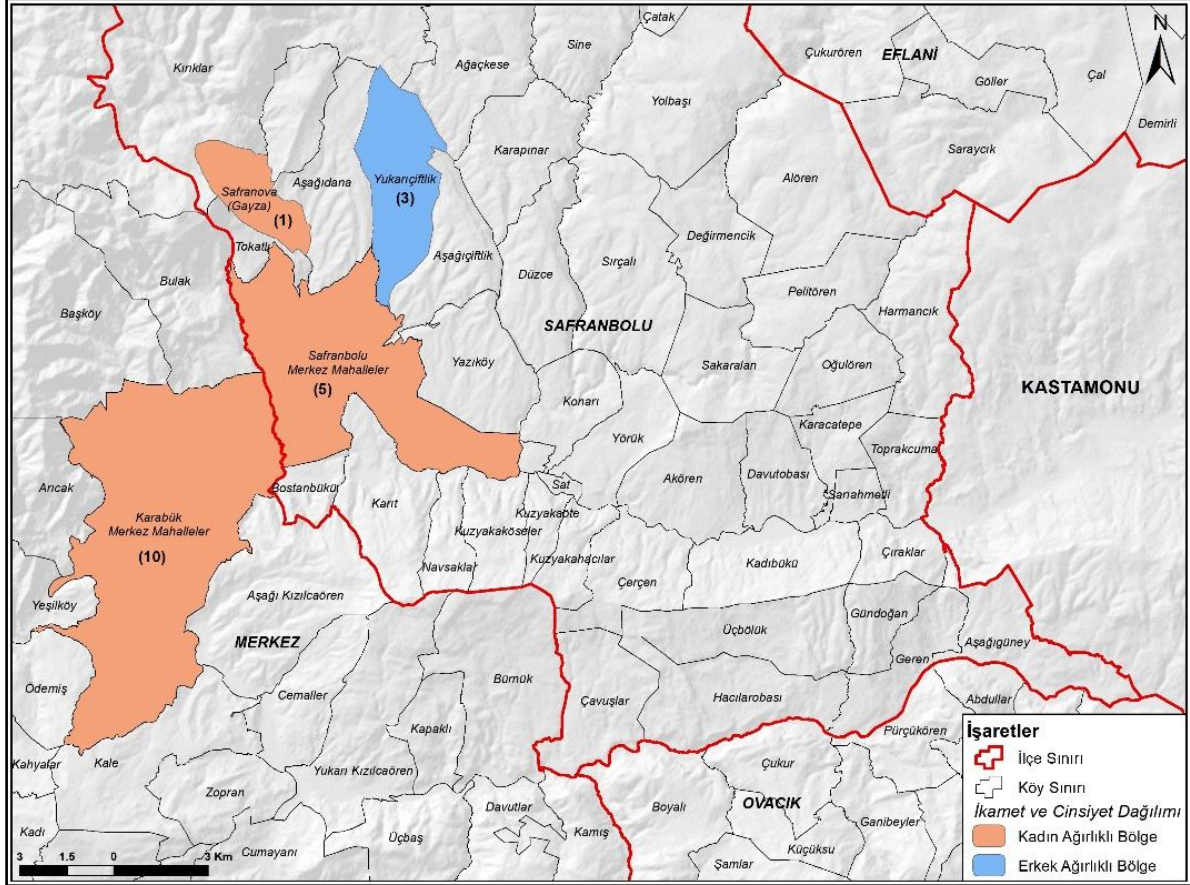
Safranbolu’nun Davutobası, Akören, Aşağıgüney, Yörük, Gayza (Safranova), Yukarıçiftlik ve Kadıbükü köylerinde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular, safran üretiminde kadın emeğinin sosyo-ekonomik dinamiklerini ve mekânsal görünürliğini ortaya koymaktadır. Araştırma sahasını oluşturan köylerin Safranbolu ilçesi içindeki konumsal dağılımı ve mekânsal ilişkileri Şekil 2’de sunulmuştur; Aşağıçiftlik Köyü ise saha gözlemi yapılan ancak görüşme gerçekleştirilmeyen yerleşim olarak haritada yer almaktadır.

Şekil 2. Veri toplanan köylerin lokasyon haritası. (Aşağıçiftlik köyünde saha gözlemi yapılmıştır).

4.1. Katılımcı Profili

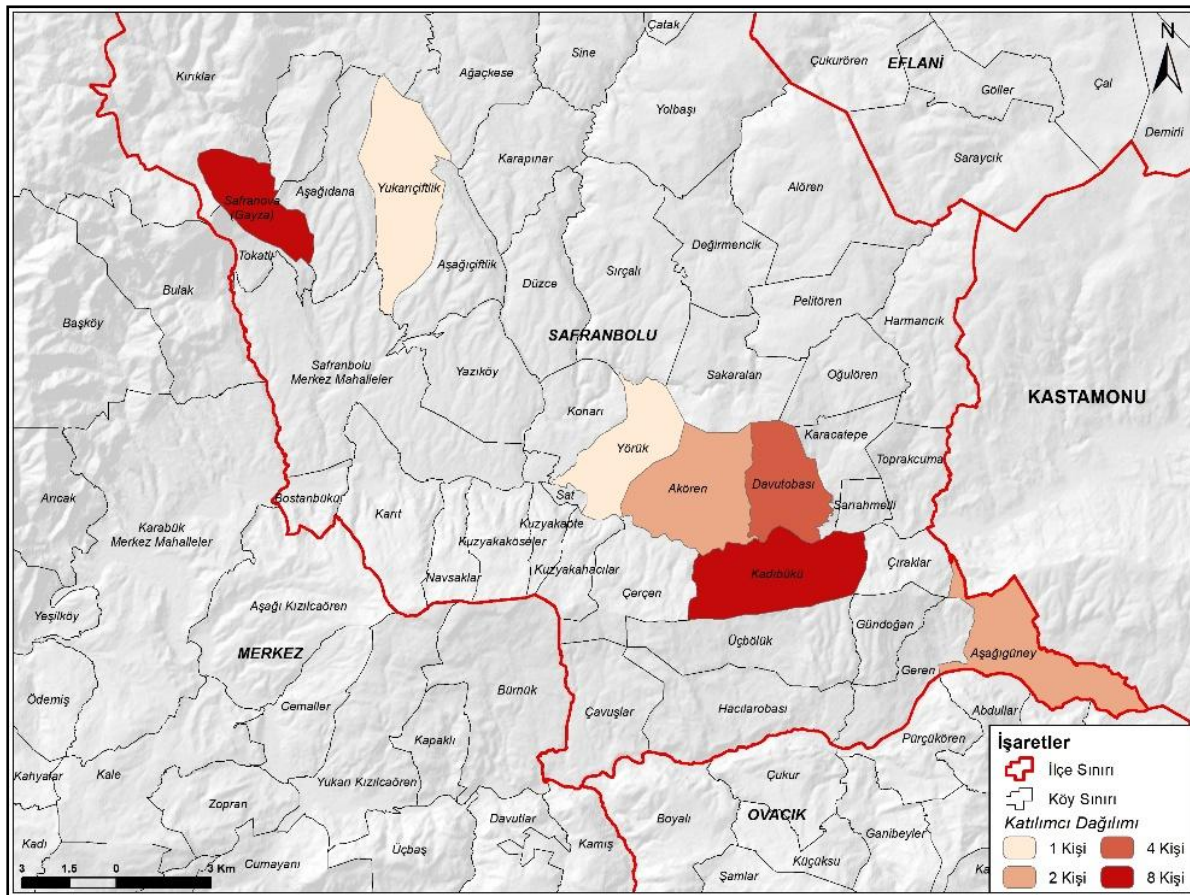
Toplam 26 katılımcı (21 kadın, 5 erkek) ile gerçekleştirilen görüşmelerin mekânsal dağılımı incelendiğinde, katılımın en yoğun olduğu yerlerin Gayza (Safranova) (8 kişi) ve Kadıbükü (8 kişi) olduğu görülmektedir. Bunları Davutobası (4 kişi), Akören (2 kişi), Aşağıgüney (2 Kişi), Yörük (1 kişi) ve Yukarıçiftlik (1 kişi) izlemektedir (Bkz. Şekil 3).

Demografik veriler incelendiğinde, saha çalışması sırasında görüşülen kadın üreticiler ile üretim alanında bulunan erkekler arasında yaş dağılımı açısından dikkat çekici farklılıklar gözlemlenmiştir. Erkek katılımcıların yaş aralığı **56–70** arasında değişmekte olup, ortalama yaş **60**'tır. Erkeklerin üçü ilköğretim, ikisi üniversite mezunudur. Tümü evli olan erkeklerin ortalama **15 yıldır safran üretimiyle uğraştıkları** belirlenmiştir. Katılımcılardan biri mevsimsel olarak bölgeye gelirirken, ikisi Yukarıçiftlik Köyü'nde, biri Davutobası Köyü'nde, biri ise Karabük merkezinde ikamet etmektedir. Erkeklerin ortalama **aylık gelir beyanı 50.000 TL**, ortalama **çalışma süresi 8 saat**, günlük **safran toplama miktarı ise yaklaşık 15 gram** olarak tespit edilmiştir. Hane halkı ortalaması **3 kişidir**.

Kadın katılımcıların yaşları 22 ile 64 arasında değişmekte olup ortalama yaş 50 olarak hesaplanmıştır. Görüşülen kadınların **2'si bekar, 19'u evlidir**. Eğitim düzeyi bakımından **11 kişi ilköğretim, 3 kişi ortaokul, 4 kişi lise, 2 kişi üniversite** mezunudur; ayrıca bir katılımcı yüksek lisans eğitimi sürdürmektedir. Kadınların **13'ü başka üreticiler için çalışan, 8'i ise kendi üretimini yapan** kişilerdir. Kadın üreticilerin ikamet yerleri **Safranbolu (6 kişi), Karabük (9 kişi), Ankara (1), İstanbul (2), Bartın (1), Kastamonu (1) ve Zonguldak (1)** olarak dağılmıştır. Bu dağılım, safran üretiminin yalnızca köylerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda şehir kökenli kadınların da üretim sürecine katıldığını göstermektedir. Katılımcıların Karabük içi ikamet durumları incelendiğinde, cinsiyete dayalı mekânsal bir ayrışma göze çarpmaktadır. Erkek katılımcılar ağırlıklı olarak üretim sahası olan köylerde (Yukarıçiftlik) ikamet ederken, kadın üreticilerin önemli bir kısmı Safranbolu ve Karabük il

merkezlerinde yaşamaktadır. Bu durum, kadınların üretim sahasına günlük olarak gidip geldiklerini, erkeklerin ise üretim alanında daha yerleşik olduklarını göstermektedir (Bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Katılımcıların yaşadıkları yere göre sayısal dağılım haritası

4.2. Kadın Emegi ve Üretim Dinamikleri

Safran üretiminde kadın ve erkek emeği arasındaki fark, yalnızca ücret düzeyinde değil; işin niteliği, sorumluluk dağılımı ve mekânsal temsiliyet boyutlarında da belirgindir. Görüşmeler, erkeklerin üretim sürecine çoğunlukla “denetleyici” ya da “yardımcı” statüsünde katıldığını, buna karşın kadınların üretimin hemen her aşamasında —ekim, çapalama, ot temizliği, toplama, ayıklama ve kurutma— aktif biçimde yer aldığını göstermektedir. Erkek katılımcıların tamamının evli olması ve hane içinde “asıl geçim sağlayıcı” olarak görülmeleri, kadın emeğini sistematik biçimde “yardımcı işgücü” konumuna itmektedir. Bir kadın katılımcının “Biz toplarken erkekler gölgede dinleniyor, onlar bakar biz toplarız” (K5) ifadesi, üretim sahasındaki iş bölümü eşitsizliğini açık biçimde yansıtırken; bir erkek katılımcının “Kadınlar olmasa bu iş yürümez” (E2) sözleri, kadın emeğinin üretimdeki vazgeçilmez rolünün farkında olduğunu göstermektedir.

Üretim sürecinde dikkat çeken bir diğer unsur, kadın ve erkek emeği arasında belirgin bir ücret ve çalışma süresi eşitsizliğinin bulunmasıdır. Kadınların ortalama **aylık gelir beyanı 40.000 TL**, ortalama **hane halkı sayısı 3 kişi**, ortalama **çalışma süresi ise günde 10–12 saattir**. Erkek katılımcılar günlük çalışma sürelerini '6-7 saat' (E1) veya '8 saat' (E3) olarak belirtirken; kadın katılımcıların büyük çoğunluğu bu süreyi '12 saat' (K3, K5) hatta '13 saat' (K6) olarak ifade etmiştir. Kadınların büyük bölümü bu işi ek gelir amacıyla yapmaktadır; özellikle emekli katılımcılar için safran üretimi hem ekonomik destek hem de toplumsal aidiyet kaynağıdır. Emekli olmayan kadınlar açısından ise bu faaliyet doğrudan **geçim kaynağı** niteliğindedir. Safran üretiminde üretim dönemi genellikle yılın 3–5 ayı arasında sürmekte olup, günlük toplama miktarı ortalama 20–25 gram olarak gerçekleşmektedir.

Katılımcıların safran üretimine ilişkin deneyim süreleri 1 yıldan 16 yıla kadar değişmekte, ortalama üretim deneyimi ise 5–6 yıl civarındadır. (Bkz. Tablo 2)

Tablo 11. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Değişken	Kadın Katılımcılar (n=21)	Erkek Katılımcılar (n=5)	Genel Değerlendirme
Yaş Aralığı (Ortalama)	22–64 (50)	56–70 (60)	Kadın katılımcılar, erkeklere nazaran daha genç bir yaş ortlamasına sahip.
Eğitim Düzeyi	11 İlkokul, 3 Ortaokul, 4 Lise, 2 Üniversite, 1 YL	3 İlkokul, 2 Üniversite	Kadın katılımcıların çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu ancak genç yaşlarda eğitim düzeyinin yükseldiği görülmektedir.
Medeni Durum	19 Evli, 2 Bekar	5 Evli	Kadınların çoğu evli; hane içi iş yüküyle üretimi birlikte yürütüyor.
Ortalama Hane Halkı Sayısı	3 kişi	3 kişi	Hane büyüklüğü benzer, tipik kırsal aile yapısı.
Ortalama Aylık Gelir (TL)	40.000	50.000	Bu veri sadece Safrandan elde edilen geliri ifade etmemektedir. Haneye giren toplam geliri ifade etmektedir.
Çalışma Süresi (günlük)	10–12 saat	8 saat	Kadınlar gün içerisinde daha fazla iş yapıyor/çalışıyor.
Günlük Ücret (TL)	900–1100	1100–1300	Erkeklerin ücreti ortalama %20 daha yüksek.
Günlük Toplama Miktarı (gr)	20–25	15	Kadınlar üretim açısından daha verimli.
Deneyim Süresi (yıl)	1–16 (Ort. 6)	15	Kadınlarda üretime katılım daha yeni; erkekler daha uzun süredir faal.

Saha verilerine göre kadınların günlük yevmiyesi 900–1100 TL, erkeklerin günlük yevmiyesi ise 1100–1300 TL aralığında değişmektedir. Kadın ve erkek katılımcıların benzer süre ve yoğunlukta çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu bulgular, kadın emeğinin üretim sürecindeki yoğunluğuna rağmen ekonomik olarak daha düşük değer biçildiğini göstermektedir. Görüşmelerde erkek katılımcıların dahi “kadınlar olmasa bu iş olmaz” şeklindeki ifadeleri, kadın emeğinin üretimdeki vazgeçilmez rolünün farkında olduğunu ortaya koyarken, bu farkındalığın ekonomik karşılığa dönüşmediği görülmektedir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 12. Kadın emeğinin üretim sürecindeki tematik çözümü

Tema	Alt Gözlem	Örnek Katılımcı Görüşü	Analitik Yorum
Emek Yoğunluğu ve Cinsiyet Farkı	Kadınlar üretimin fiziksel kısmında sürekli yer alıyor.	“Biz toplarken erkekler gölgede dinleniyor.”	Cinsiyet temelli iş bölümü belirgin; kadın emeği daha yoğun.
Ücret Eşitsizliği	Kadın yevmiyesi erkekten düşük.	“Aynı işi yapıyoruz ama bizim paramız az.”	Feminist iktisattaki “emek değersizleşmesi” kavramıyla uyumlu.
Emek Algısı	Üretim bir yandan zorunluluk, bir yandan terapi.	“Mecburuz ama toplamak iyi geliyor.”	Kadın emeği hem ekonomik hem psikolojik anlam taşıyor.
Kurumsal Destek Eksikliği	Devlet ve belediye desteği yetersiz.	“Tanıtım olsa köy kalkınır.”	Kadın emeğinin sürdürülebilirliği kurumsal destekle ilişkili.
Toplumsal Roller	Kadınlar üretimi ve ev işini aynı anda yürütüyor.	“Tarladan gelip yemeği de yapıyoruz.”	Kadın emeği ev–iş dengesinde iki kat yük altında.
Kültürel Aidiyet	Üretim, köy kimliğinin parçası.	“Safransız köy olmaz.”	Emek, ekonomik olduğu kadar kültürel bir miras üretimi.

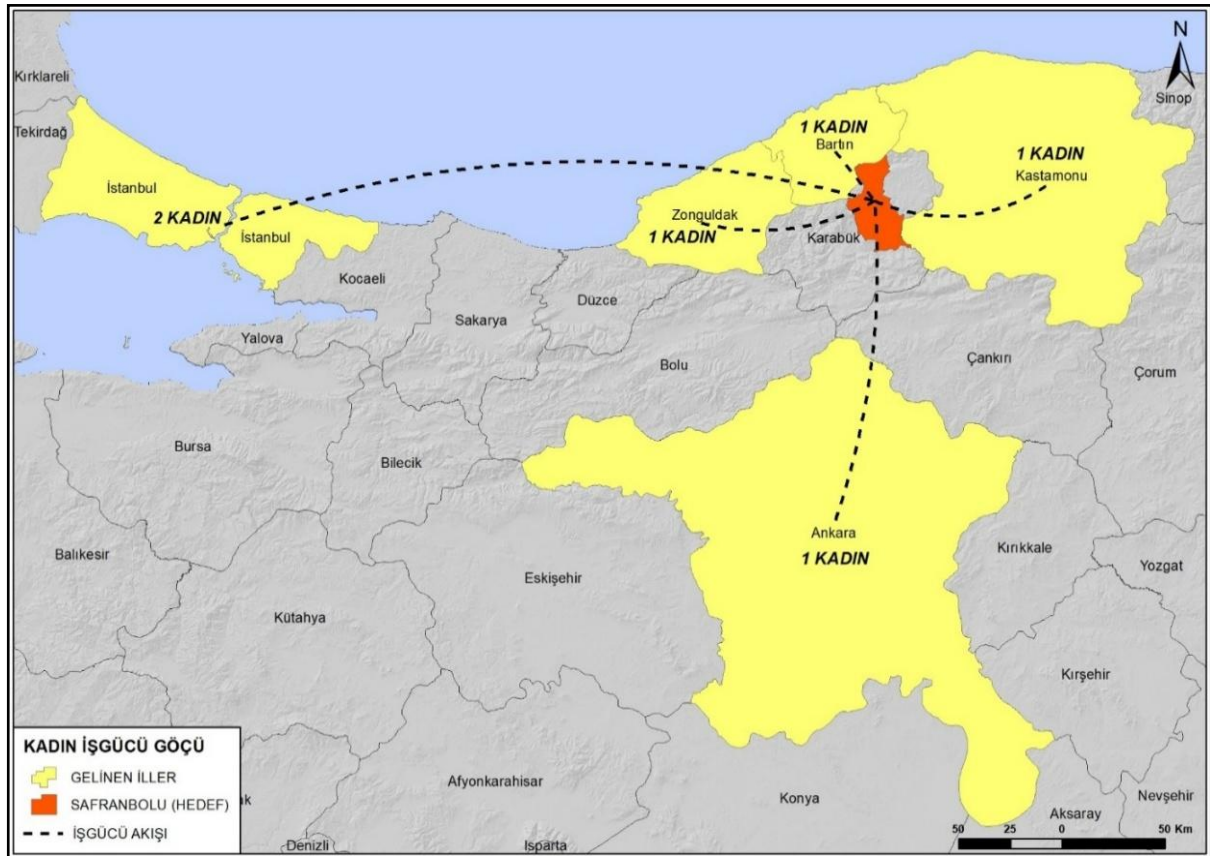
Kadınların safran üretimine katılımı yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve duygusal anlamlar taşıyan çok katmanlı bir pratik olarak değerlendirilmektedir. Bazı katılımcılar bu işi “ekonomik zorunluluk”, bazıları “köyün geleneğini yaşatma biçimi”, bazıları ise “psikolojik rahatlama sağlayan bir uğraş” olarak tanımlamıştır. Bir katılımcı, “Bazen bıktım ama bırakırsam köyde kimse kalmaz” (K7) diyerek bu durumun duygusal boyutunu özetlemiştir. Başka bir katılımcı, “Evde otursam sıkılırım, tarlada konuşuruz, kafa dağılır” (K11) ifadesiyle üretimi bir tür sosyalleşme ve psikolojik rahatlama alanı olarak değerlendirmiştir. Benzer şekilde, “Safran zamanı insanın içi açılıyor, çiçek toplamak terapi gibi” (K3) diyen bir katılımcı da emeğin yalnızca ekonomik değil, duygusal anlamlar taşıdığını vurgulamıştır. Buna karşın, “Mecburuz, başka gelirimiz yok” (K4) veya “Emekli maaşı yetmiyor, bu iş olmasa geçinemeyiz” (K15) ifadeleri, ekonomik zorunluluk vurgusunu belirginleştirmektedir.

Kadınların büyük çoğunluğu, safran üretimine ilişkin tanıtım ve kurumsal desteklerin yetersizliğinden bahsetmiştir. “Belediye ilgilense, bu iş büyür” (K2) ve “Devlet desteği olmadan sürdüremeyiz” (K12) gibi ifadeler, kurumsal farkındalık ve destek eksikliğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Bazı katılımcılar, özellikle kadın üreticilere yönelik teşviklerin önemini vurgulamış; “Kadınlara özel destek olmalı, biz bu işi ayakta tutuyoruz” (K18) diyerek üretimin sürdürülebilirliğinde kadın emeğinin rolünü güçlü biçimde ifade etmiştir. Bu talepler, kadın emeğinin yalnızca yerel düzeyde değil, bölgesel ve mevsimlik emek hareketliliği bağlamında da değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

4.3. Mevsimlik Kadın Emeği

Projenin önemli bulgularından biri de safran üretiminin sadece yerel işgücüne değil, çevre illerden (Bartın, Kastamonu, Zonguldak) gelen mevsimlik kadın işçilerin emeğine de dayandığını tespit edilmesidir (Bkz. Şekil 5). Bu katılımcılar genellikle 3–5 aylık üretim döneminde araştırma sahasında bulunmakta, konaklama masraflarını azaltmak için akraba ya da tanıdık evlerinde kalmaktadır.

Şekil 5. Safranbolu'ya yönelik mevsimlik kadın işgücü göçünün haritası

Mevsimlik kadın işçiler, yerel kadın üreticilerle hemen hemen aynı ücret almakta ama çoğu zaman kayıt dışı çalışmaktadır. Bu grup için safran toplama faaliyeti **tamamen geçim odaklıdır**. Çoğunluğu başka tarım işlerinde de mevsimsel olarak çalıştığını ifade etmiş, “Safran zamanı buradayız, sonra fındığa

gidiyoruz” (K19) diyen bir katılımcı, emeğin geçici niteliğini açık biçimde belirtmiştir. Bir diğer kadın, “Burada üç ay kalıyoruz, akrabalarda kalıyoruz, kazandığımızla kışı geçiriyoruz” (K21) sözleriyle hem geçiciliği hem de ekonomik zorunluluğu vurgulamıştır. Yerel bir üretici kadın ise “Onlar dışarıdan gelir ama biz aynı tarlada çalışırız, birbirimize yardım ederiz” (K10) diyerek üretim sürecindeki kadın dayanışmasını ön plana çıkarmıştır.

Mevsimlik kadın emeği yalnızca ekonomik bir hareketlilik biçimi değil, aynı zamanda **hemşehrilik ağları** üzerinden örgütlenen bir sosyal dayanışma sistemidir. Görüşmeler, özellikle Bartın, Kastamonu ve Zonguldak’tan gelen kadınların Safranbolu’daki üretime, daha önce bu bölgelerde çalışan hemşehrilerinin aracılığıyla katıldıklarını göstermektedir. “Buraya komşum çağırdı, o geçen sene çalışmıştı” (K19) veya “Hepimiz aynı köydeniz, birlikte geliyoruz” (K20) gibi ifadeler, bu ağların sahadaki belirleyici rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Hemşehrilik ilişkileri, kadınların barınma, iş bulma ve çalışma koşullarında karşılaştıkları belirsizlikleri azaltmakta; böylece üretim sürecine karşılıklı güven ve yardımlaşma temelli bir topluluk dinamiği kazandırmaktadır. Bununla birlikte, bu ağlar çoğu zaman informal ve geçici niteliktedir; formel bir örgütlenmeye dönüşmedikleri için ekonomik ve hukuksal anlamda kalıcı bir güç üretmemektedir.

Ayrıca, mevsimlik kadın emeği Safranbolu’daki üretim sürecine **sosyo-kültürel çeşitlilik** de kazandırmaktadır. Farklı illerden gelen kadınlar, üretim deneyimlerini ve çalışma alışkanlıklarını yerel kadınlarla paylaşmakta, bu da “kadın dayanışması”nı güçlendiren bir unsur haline gelmektedir. Bu bulgular, kadın emeğinin yalnızca yerel toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında değil, aynı zamanda **mekânsal hareketlilik ve geçici istihdam ilişkileri** içinde de değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Feminist coğrafyanın mekân–emek ilişkisine dair vurguladığı üzere (McDowell, 1999:206), kadın emeği hem üretim alanında hem de göç süreçlerinde toplumsal hiyerarşilerin yeniden üretildiği bir zeminde konumlanmaktadır. (Bkz. Tablo 4)

Tablo 13. Mevsimlik kadın emeği özellikleri

	Gözlem / Veri	Yorum
Katılımcı Profili	Çevre illerden gelen (Bartın, Kastamonu, Zonguldak) kadın işçiler.	Mevsimlik ve geçici nitelikli emek.
Çalışma Dönemi	3–5 ay (Eylül–Kasım arası yoğunluk)	Safran üretimi mevsimsel döngüye bağlı.
Konut Durumu	Akraba veya tanıdık yanında kalıyorlar.	Göçün geçici doğası konut güvencesizliği yaratıyor.
Ücret Düzeyi	900-1000 TL arası	Yerel kadın işçilerle hemen hemen aynı yevmiye.
Motivasyon	Tamamen geçim amaçlı.	Kültürel değil, ekonomik amaç baskın.
Toplumsal Etkileşim	Yerel kadınlarla dayanışma ve bilgi paylaşımı.	“Kadın dayanışması” üretim sahasında güçlendirici etki yaratıyor.

Mevsimlik kadın emeğine ilişkin bulgular, her ne kadar sınırlı sayıda katılımcı ve gözleme dayansa da üretim sürecinin yalnızca yerel işgücü ile sınırlı kalmadığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Özellikle hemşehrilik ilişkileri üzerinden kurulan bu ağlar, kadınların iş bulma, barınma ve üretime katılım süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, bu ağların yerel işgücü üzerindeki etkisi ve sosyal sermaye üretip üretmediği gibi konular mevcut verinin sınırları nedeniyle derinlemesine analiz edilememiştir. Bu durum, mevsimlik kadın emeğinin kırsal üretim ilişkileri içindeki rolünü daha kapsamlı biçimde ele alan ileri saha çalışmalarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Safranbolu örneğinde elde edilen tüm veriler, kadın emeğinin safran üretiminde ekonomik, kültürel ve toplumsal düzeyde belirleyici, ancak aynı zamanda görünmez ve değersizleştirilmiş bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Kadınlar üretimin asli gücü olmasına rağmen, gelir, temsil ve karar alma süreçlerinde ikincil bir pozisyonundadır. Buna karşın, kadın emeği safran üretiminin sürekliliğini sağlayan en temel unsurdur.

Bulgular başlığı altında elde ettiğimiz genel çerçeve, Türkiye’de kırsal üretim alanlarında gözlenen toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin Safranbolu özelinde de sürdüğünü göstermekte; ayrıca kadın emeğinin sadece ekonomik değil, mekânsal ve kültürel bir dinamik olarak da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA

“Görünmeyen Emek, Görünür Mekân: Safranbolu’da Kadınların Safran Üretimindeki Rolü Üzerine Coğrafi Bir İnceleme” çalışması, Safranbolu’da sembolik bir kültürel miras olarak sunulan safran üretiminin, gerçekte toplumsal cinsiyete dayalı derin bir iş bölümü ve emek değersizleşmesi üzerinde yükseldiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, Türkiye genelinde tarımsal kadın emeğinin görünmezliğini vurgulayan benzer araştırmalarla (Gürsoy ve Dilek, 2020; Kocacıbağcı, 2022) uyumludur. Araştırmamızın bulguları, giriş bölümünde ele alınan feminist coğrafya ve iktisat literatüründeki "görünmeyen emek" (Toksöz, 2007) kuramlarının Safranbolu kırsalındaki somut tezahürlerini gözler önüne sermektedir. Tartışma, saha verileri ışığında dört ana eksenle derinleştirilmiştir.

Araştırmamızın en çarpıcı sonuçlarından biri, safran üretimindeki yoğun kadın emeği ile bu emeğin ekonomik karşılığı arasındaki ters orantıdır. Saha verileri, kadın üreticilerin günde 12–13 saati bulan (K3, K6) ve fiziksel olarak son derece yıpratıcı mesailerine rağmen, ortalama 8 saat çalışan erkeklerden (E1, E3) yaklaşık %20 oranında daha düşük yevmiye aldıklarını göstermektedir. Bu ücret eşitsizliği, yalnızca ekonomik bir farklılık olarak değil, sahada hâkim olan toplumsal normlarla da yakından ilişkilidir. Erkeklerin çoğunlukla “aile reisi” olarak konumlandırılması, daha yüksek ücret talep edebilmelerini mümkün kılarken; kadın emeğinin “ek gelir” olarak değerlendirilmesi, kadınların yoğun ve uzun süreli çalışmalarına rağmen daha düşük ücretlerle yetinmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Bu durum, Kocacıbağcı’nın (2022) Türkiye tarımındaki mülkiyet ilişkileri analizinde vurguladığı, kadın emeğinin mülksüzlük nedeniyle “doğal” veya hane reisinin “tamamlayıcısı” olarak görülerek değersizleştirilmesi tezini Safranbolu kırsalında somut biçimde doğrulamaktadır.

Safranbolu’daki ataeril yapı, bu ekonomik eşitsizliği kültürel bir yüceltme söylemiyle maskeleymektedir. Erkek katılımcıların kadın emeğini “başımızın tacı” (E2) veya “onlar daha becerikli” (E3) gibi ifadelerle sözel olarak onurlandırması, aslında var olan sömürünün üzerini örten bir rıza mekanizması işlevi görmektedir. Nitekim bir kadın katılımcının “Bıktık artık” (K7) şeklindeki isyanı, bu “kutsal emek” söyleminin altında yatan gerçek tükenmişliği ifşa etmektedir.

Kadın emeği, Safranbolu kırsalında sadece ekonomik bir girdi değil, aynı zamanda karmaşık psiko-sosyal anlamlar içeren bir mekânsal pratiktir. Katılımcı ifadelerindeki çelişkiler bu durumu net bir şekilde göstermektedir. Bir yanda “mecburuz, başka gelirimiz yok” (K4) diyen ekonomik zorunluluk hali, diğer yanda tarlayı bir sosyalleşme alanı olarak görüp “çiçek toplamak terapi gibi” (K1) diyen duygusal deneyim bir arada yaşanmaktadır. Bu ikili durum, Hablemitoğlu’nun (2001) analizleriyle örtüşmektedir; “Kadınlar için safran tarlaları, ekonomik bir zorunluluk olmanın yanı sıra, gündelik ev işlerinden uzaklaşıp bir arada olabildikleri bir ‘nefes alma’ alanı niteliği de taşımaktadır.”

Araştırma, safran üretiminin sadece yerel işgücüne değil, çevre illerden (Bartın, Kastamonu, Zonguldak) gelen mevsimlik kadın emeğine de dayandığını göstermiştir. Bu noktada “hemşehrilik ağları”, kritik bir iş bulma ve dayanışma mekanizması olarak öne çıkmaktadır. Mevsimlik işçilerin, daha önce bölgeye gelen köylüleri veya akrabaları aracılığıyla iş bulmaları, enformel bir “kadın dayanışma ağı” oluşturmaktadır.

Feminist coğrafya açısından bu durum, Cresswell’in (2004) “akışkan mekân” kavramıyla ilişkilendirilebilir; safran üretim sahası sabit bir köyden ibaret değil, bölgesel ilişkilerle sürekli yeniden kurulan hareketli bir ağıdır. Ancak bu hemşehrilik temelli dayanışma, aynı zamanda güvencesizliğin de paylaşıldığı bir zemindir. Hem yerel hem de mevsimlik işçiler, farklı coğrafyalardan gelseler de aynı kayıt dışı ve düşük ücretli çalışma koşullarında eşitlenmektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu en kritik yapısal çelişki, yerel emeğin küresel piyasa dinamikleri karşısındaki savunmasızlığıdır. Safran Festivali, yılda üç gün boyunca kadın emeğini "turistik bir vitrin" ürünü olarak görünür kılmakta, ancak yılın geri kalanında üreticiyi yapısal sorunlarıyla baş başa bırakmaktadır. Hem üreticiler hem de çalışanlar cinsiyet fark etmeksizin bu durumdan şikayetçi olmuşlardır. Tanıtımların belediye ayağının yetersiz kaldığından bahsederken daha fazla görünürlük için ulusal çapta reklam faaliyetleri yürütülmesini talep etmişlerdir. Devlet ayağında ise Tarım Orman Bakanlığı başta olmak üzere üreticiler üretim sahasında devletin kurumlarından destek talep etmişlerdir. Safran bitkisinin korunması ve tanıtılması sürecinde, devletin kurum ve kuruluşlarının yerel yöneticiler ve üreticilerle iş birliği içinde daha etkin rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sahadaki en büyük tehdit algısı, ucuz ithal ürün baskısıdır. Katılımcıların "İran safranı geliyor" (E2) yönündeki uyarıları, Safranbolu'nun simgesi olan ürünlerde dahi daha ucuz maliyetli ithal safranın yaygınlaştığını düşündürmektedir. Kadınlar tarlada günde 13 saat (K6) yoğun emek harcarken, emeklerinin ürünü yerine ithal ikame ürünlerin "Safranbolu Safranı" imajı altında pazarlanması, yerel emeğin piyasa değeri açısından baltalanmasına yol açmaktadır. Bir üreticinin "Umut vaat ediyor ama yeterli değil" (K8) tespiti, tam da bu yapısal çıkmazın özetidir. İran safranı kullanarak maliyet düşürüp Safranbolu safranı gibi ürünlerinde kullanan ve bu şekilde ürünlerini satmaya çalışan esnaflardan hem üreticiler hem de çalışanlar dert yanmaktadır. Yıllarını vererek ekip biçtikleri, gözbebekleri gibi bakıp büyüttükleri Safranın korunması için çabalayanların yanında böylesine bir grubun var olması herkesi rahatsız etmektedir. Üretici ve çalışanlar yerel yöneticilerin denetimleri sıkılaştırıp İran safranı kullanarak ürünlerde sahtecilik yapanların tespit edilmesini ve gerekli cezaların verilmesini talep etmişlerdir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

"Görünmeyen Emek, Görünür Mekân" başlıklı bu araştırma, Safranbolu'da safran üretiminin sürdürülebilirliğinin, büyük ölçüde kadınların yoğun, düşük ücretli ve sosyal güvenceden yoksun emeğine dayandığını somut verilerle ortaya koymuştur. Beşerî coğrafya perspektifinden yürütülen analizler, safran tarlalarının sadece birer tarımsal üretim alanı değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin mekânsal olarak yeniden üretildiği dinamik sahalar olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın temel sonuçları incelendiğinde, safran üretiminde yapısal bir ücret eşitsizliğinin varlığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında sezonluk bir iş olmasından kaynaklı sürekli bir katılımcıya ulaşma zorluğu baş göstermiştir. Kadın üreticiler, erkeklere kıyasla günde ortalama 4 saat daha fazla çalışıp daha yüksek ürün rekoltesi elde etmelerine rağmen, günlük yevmiyeleri erkeklerden %20 oranında daha düşüktür; bu durum, kadın emeğinin ekonomik olarak sistematik biçimde değersizleştirildiğinin somut kanıtıdır. Bununla birlikte üretim süreci, sadece yerel değil, çevre illerden gelen mevsimlik kadın işçilerin oluşturduğu enformel hemşehrlik ve dayanışma ağları sayesinde ayakta durmaktadır. Ayrıca Safran Festivali'nin kadın emeğini yılda sadece üç gün görünür kılan geçici bir "vitrin" işlevi gördüğü, yılın geri kalanında ise üretici kadınların ucuz ithal İran safranı tehdidi ve artan maliyetlerle yalnız bırakıldığı tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara dayanarak, safran tarımının sürdürülebilirliği ve kadın emeğinin güçlendirilmesi açısından bazı somut adımların atılması gerekmektedir. Bu bağlamda, öncelikle Safranbolu safranının marka değerinin korunabilmesi için piyasadaki ithal safran satışlarına yönelik denetimlerin artırılması ve coğrafi işaret uygulamalarının daha etkin biçimde işletilmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte, "ücretsiz aile işçisi" veya "gündelikçi" statüsünde çalışan kadınların sosyal güvenlik sistemine dahil edilebilmesi için tarım sigortası primlerinin devlet tarafından desteklendiği modeller geliştirilmelidir. Ayrıca kadın üreticilerin ekonomik olarak güçlenebilmesi için kooperatifleşme süreçleri teşvik edilmeli ve kadın üretici birliklerinin oluşturulmasına yönelik destek mekanizmaları hayata geçirilmelidir. Son olarak, Safran Festivali'nin yalnızca turistik bir etkinlik olmanın ötesine geçirilerek kadın üreticilere doğrudan ekonomik katkı sağlayan daha sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (Ed.). (1982). *Türk toplumunda kadın*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Agarwal, B. (1994). *A field of one's own: Gender and land rights in South Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Alkan, S., & Toksoy, D. (2009). Orman köylerinde kadın ve kırsal kalkınma (Trabzon ili örneği). İçinde *II. Ormancılıkta Sosyoekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 99–107). Isparta: SDÜ Orman Fakültesi.
- Amin, S. (1997). *Emperyalizm ve eşitsiz gelişme*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Arısoy, H., Güleç, S., Demet, F., & Gedikli, F. (2024). Kırsal kalkınmada kadın emeğinin önemi: Konya ili Derbent ilçesi örneği. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (TEAD)*, 10(2), 229–241.
- Arslan, N. (1986). Kaybolmaya yüz tutan bir kültür: Safran tarımı. *Ziraat Mühendisliği Dergisi*, (180), 21–24.
- Arslan, R. (2019). Cumhuriyet Dönemi'nde Safranbolu'da safran yetiştiriciliği (1923–1990). İçinde *Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmi ve Kültürel Hayat Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 589–597). Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, Z. (1986). Kapitalizm, tarım sorunu ve az gelişmiş ülkeler-II. *Tez*, 4, 171–217.
- Aydın, Z. (2001). Yapısal uyum politikaları ve köylünün beka stratejileri. *Toplum ve Bilim*, 88, 11–32.
- Aysu, A. (2009). Piyasa ve küçük köylülük. *Mülkiye Dergisi*, 33(262), 223–237.
- Bernstein, H. (2010). *Class dynamics of agrarian change*. Halifax: Fernwood Publishing.
- Bianet. (2022). Kadın çiftçiler anlatıyor: “Üretiyoruz ama görünmüyoruz”. Erişim adresi: <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/268532-kadin-ciftciler-anlatiyor-uretiyoruz-ama-gorunmuyoruz>
Erişim tarihi: 12.03.2025
- Boratav, K. (2011). Küçük köylülüğe sermaye kapani. *Sol Haber Portalı*. Erişim adresi: <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/korkut-boratav/koyluluge-sermaye-kapani-45008>
Erişim tarihi: 12.03.2025
- Brydon, L., & Chant, S. (1989). *Women in the Third World: Gender issues in rural and urban areas*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Boserup, E. (1970). *Woman's role in economic development*. London: George Allen & Unwin.
- Candan, E. (2010). *Türkiye'de kalkınmanın finansmanında tarımın rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Candan, E., & Günal, S. Ö. (2013). Tarımda kadın emeği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 19(1), 93–101.
- Charlton, S. E. (1984). *Women in Third World development*. Boulder: Westview Press.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A short introduction*. Malden: Blackwell Publishing.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage.
- Davison, J. (Ed.). (1988). *Women and land in agriculture*. Boulder: Westview Press.
- Deniz, M. (2016). Kayaagıl Köyünde (Uşak) turizmin etkileri üzerine yerel halkın turizm algısı. *Turkish Studies*, 11(18).
- Deniz, M., Deniz, A. Ç., Diktaş, A., & Balcıoğlu, M. (2015). Rom and Lom people in Uşak city: Smiths (Demirciler) and sieve makers (Elekçiler). İçinde R. Efe, M. Ayışığı, Ö. Düzbakar, & M. Arslan (Ed.), *Republic of Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present* (ss. 482–495). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Doğanay, H., & Coşkun, O. (2020). *Tarım coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dünya Ekonomik Forumu. (2011). *The global gender gap report 2011*. Geneva: World Economic Forum.

- Dworkin, J. (1980). *Women and water: Impact of rural water supply projects on women*. Washington, DC: AID Office of Women in Development.
- Ecevit, M. (1994). Tarımda kadının toplumsal konumu: Bazı kavramsal ilişkiler. *Amme İdaresi Dergisi*, 27(2), 89–96.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir? *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), Özel Ek.
- Elson, D. (1999). Labor markets as gendered institutions: Equality, efficiency and empowerment issues. *World Development*, 27(3), 611–627.
- Erman, T. (1998). Kadınların bakış açısından köyden kente göç ve kentteki yaşam. İçinde A. B. Hacımırzaoglu (Ed.), *75 yılda kadınlar ve erkekler* (ss. 211–225). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eser Ünalı, Ü. (2007). Tehdit ve tehlike altında bir kültür bitkisi: Safran (*Crocus sativus* L.). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 53–67.
- Federici, S. (2012). *Revolution at point zero: Housework, reproduction, and feminist struggle*. Oakland, CA: PM Press.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2018). *Saffron production and value chains*. FAO.
- Foord, J., & Gregson, N. (1986). Patriarchy: Towards a reconceptualisation. *Antipode*, 18(2), 186–211.
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117.
- Günaydın, G. (2009). Türkiye tarım politikalarında "yapısal uyum": 2000'li yıllar. *Mülkiye Dergisi*, 33(262), 175–223.
- Gürsoy, S., & Dilek, S. (2020). *Women's employment in the agricultural sector in the development process of Turkey*. *Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA)*, 7(2).
- Hablemitoğlu, Ş. (1998). Kırsal alanda kadınlar ve sürdürülebilir gıda güvenliği. *Tarım ve Köy Dergisi*, (123), 32–35.
- Hablemitoğlu, Ş. (2001). Kırsal kesimde kadınların güçlenmesi ve “bilgi” arasındaki ilişki. *Çiftçi ve Köy Dünyası*, 16(203), 17–19.
- Hanson, S. (2010). Gender and mobility: New approaches for informing sustainability. *Gender, Place & Culture*, 17(1), 5–23.
- Hanson, S., & Pratt, G. (1995). *Gender, work, and space*. London: Routledge.
- Kandiyoti, D. (1990). Women and rural development policies: The changing agenda. *Development and Change*, 21(1), 5–22.
- Kara, C., & Arslan, N. (2022). Safranbolu yöresinde safran (*Crocus sativus* L.) yetiştiriciliğinin mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 51(Özel Sayı 1), 135–142.
- Kıray, M. (1979). *Küçük kasaba kadınları*. Ankara: DPT Yayınları.
- Kocacıbağ, E. (2022). *Gendered property and labour relations in agriculture: Implications for social change in Turkey*. *Oxford Development Studies*, 50(2), 91–113.
- Kulak, E. (2011). *Tarımsal üretim süreçlerindeki değişimin kırsal alanda kadın istihdamına etkileri: 1980 sonrası gelişmeler* (Uzmanlık tezi). Ankara: T.C. Başbakanlık.
- Kurtege Sefer, B. (2024). Kırsal kalkınmada kadın emeği, sivil toplum kuruluşları ve kadın kooperatifleri. *Çalışma ve Toplum*, 80, 93–118.
- Lordoğlu, K. (1990). *Eve iş verme sistemi içinde kadın işgücü üzerine bir alan araştırması*. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayınları.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.

- Lordoğlu, K., & Minibaş, T. (1999). *Çalışmaya hazır işgücü olarak kentli kadın ve değişimi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mazey, M. E., & Lee, D. R. (1983). *Her space, her place: A geography of women*. Washington, DC: Association of American Geographers.
- McDowell, L. (1999). *Gender, identity and place: Understanding feminist geographies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı (MİGA). (2012). Tarımda mevsimlik işçi göçü Türkiye durum özeti. Erişim adresi: http://goc.bilgi.edu.tr/docs/FES-dunyadan_12.pdf
Erişim tarihi: 12.03.2025
- Momsen, J. H. (1991). *Women and development in the Third World*. London: Routledge.
- Momsen, J. H., & Townsend, J. G. (Eds.). (1987). *Geography of gender in the Third World*. London: Hutchinson.
- Monk, J. J., & Hanson, S. (1982). On not excluding half of the human in human geography. *The Professional Geographer*, 34(1), 11–23.
- Morkoç, N. (2025). Kırsalda kadın emeği, toplumsal cinsiyet rolleri ve dayanışma pratikleri: Muş-Bulanık örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 15(2), 167–185.
- Önal, N. E. (2010). *Anadolu'da tarımın öyküsü*. İstanbul: Yazılama Yayınları.
- Özar, Ş. (1996). Kentsel kayıt dışı kesimde istihdam sorununa yaklaşımlar ve bir ön saha araştırması. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 23(4), 509–534.
- Özdemir, Ü. (2001). Safranbolu ve safran tarımı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(5), 296–308.
- Özer, M., & Biçerli, K. (2004). Türkiye’de kadın işgücünün panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 55–86.
- Özgüç, N. (1998). *Kadınların coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Öztürk, M. Y., & Akduran, Ö. (2011). Tarımsal üretimde kadın emeği: Tütün üreticisi kadınlar. İçinde *Kırsal kalkınmada alternatif yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Kalkınma Merkezi Derneği Yayınları.
- Özügürlü, M. (2011). *Küçük köylülüğe sermaye kaparı: Türkiye’de tarım çalışmaları ve köylülük üzerine gözlemler*. Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Pamuk, Ş. (1988). *100 soruda Osmanlı-Türkiye iktisadi tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Savran, S. (1986). *Az gelişmişlik: Eşitsiz ve bileşik gelişme* (11. Tez Kitap Dizisi, 3. Kitap). İstanbul: Belge Yayınları.
- Sirman, N. (1991). Gelişme sürecinde kırsal kesim kadının statüsü: Sorunlar ve çözüm önerileri. *TKV-ILO Raporları*, 16–29.
- Tekeli, Ş. (1990). *Kadın bakış açısından 1980’ler Türkiye’sinde kadın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tivers, J. (1978). How the other half lives: The geographical study of women. *Area*, 10(4), 302–306.
- Toksöz, G. (2007). *Türkiye’de kadın istihdamının durumu raporu*. Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO).
- Toksöz, G., & Özşuca, Ş. T. (2002). Enformel sektörde istihdamın ve işgücünün özellikleri. *İktisat Dergisi*, 430, 29–35.
- Townsend, J. G. (1995). *Women’s voices from the rainforest*. London: Routledge.
- Tümertekin, E. (1964a). Changing picture of female participation in Turkish agriculture. *The Professional Geographer*, 16(4), 17–20.

- Tümertekin, E. (1964b). Türkiye’de ziraatte çalışan kadınların miktar ve dağılışındaki değişim. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 14, 54–61.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1998). *Beşeri coğrafya: İnsan-kültür-mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2021). *Safranbolu safranı coğrafi işaret tescil belgesi*. Ankara.
- Ünaldı, Z. (1997). Now it’s our turn to talk. İçinde *Proceedings of the XI World Forestry Congress* (Vol. 8, ss. 72–78). Antalya: UN Forestry Department.
- Vurdu, H., Şaltu, Z., & Ayan, S. (2002). *Crocus sativus* L. (safran)’un yetiştirme tekniği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2(2), 175–187.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. New York: Guilford Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zelinsky, W. (1973). The strange case of the missing female geographer. *The Professional Geographer*, 25(2), 101–106.
- Zelinsky, W., Monk, J. J., & Hanson, S. (1982). Women and geography: A review and prospectus. *Progress in Human Geography*, 6(3), 317–366.
- Wekerle, G. R., Peterson, R., & Morley, D. (1980). *New space for women*. Boulder: Westview Press.
- Whatmore, S. (1994). *Gender and rurality*. London: David Fulton Publishers.
- Women and Geography Study Group. (1997). *Feminist geographies: Explorations in diversity and difference*. London: Longman.

Araştırma Makalesi / Research Article

Görünmeyen Emek, Görünür Mekân: Safranbolu’da Kadınların Safran Üretimindeki Rolü Üzerine Coğrafi Bir İnceleme

Invisible Labor, Visible Space: A Geographical Analysis on the Role of Women in Saffron Production in Safranbolu

Sercan DÜNDAR

& Hüseyin Melih ÖZDEMİR

DOI : [10.63556/ankad.v10i3.426](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i3.426)

Geliş/Received: 16/01/2026

Kabul/Accepted: 04/06/2026

Extended Abstract

Introduction

Agriculture, as one of the oldest forms of production in human history, cannot be reduced to a purely technical or economic activity. Rather, it is a multidimensional social process that shapes cultural structures, everyday life, and labor relations (Doğanay, 1997; Coşkun, 2020). In Anatolia, where agricultural production has continued for more than ten thousand years, farming has not only provided livelihoods but has also functioned as a social field in which patriarchal structures and gender roles are continuously reproduced (Ecevit, 1994). Although women’s labor constitutes the backbone of both household reproduction and agricultural production, it has historically been rendered socially and economically invisible (Candan & Günel, 2013; Özgüç, 1998).

This invisibility is reflected not only in production relations but also in representation and knowledge production. In many rural contexts, agricultural work is socially coded as “men’s work,” while women, despite their central role, are defined as “helpers” or “secondary labor” (Toksöz, 2007). Women take part in almost all stages of agricultural production, from planting to harvesting, yet their work is mostly categorized as “unpaid family labor,” and they receive the smallest share of the economic value produced (Hablemitoğlu, 2001; Biçerli & Özer, 2004). This situation has led to new conceptual debates in geography, especially within feminist geography, which emphasizes the gendered nature of space and labor (Massey, 1994; Özgüç, 1998; McDowell, 1999).

Within this framework, Safranbolu provides a distinctive case. The saffron plant (*Crocus sativus* L.), which gave the town its name, is today cultivated in a limited number of villages, mostly as a continuation of a symbolic cultural heritage (Özdemir, 2001). Due to its biological characteristics, saffron production is entirely dependent on manual labor, especially during harvesting and processing stages, and this labor is largely carried out by women (Tezer, 2015). Despite their central role, women working in saffron farming mostly remain in informal employment and cannot fully benefit from the economic value they produce (Candan & Günel, 2013). This study aims to examine women’s labor in saffron production from a human geography and feminist geography perspective and to make visible the social production of rural space through everyday labor practices.

Methods

This study was designed within a qualitative research framework and adopts a case study approach to examine women’s labor in saffron production in Safranbolu in its local context (Yin, 2011). The research area includes Safranbolu district and the surrounding villages where saffron cultivation is still practiced.

Fieldwork was conducted in two periods. The first stage took place in July–August 2025 and focused on pre-production activities and women’s daily routines. The second stage was carried out in September–October 2025 during the harvest period and concentrated on harvesting, drying, and marketing processes.

Data were collected through participant observation, semi-structured interviews, and short questionnaires. The researcher participated directly in fieldwork and kept regular field notes. Semi-structured interviews were conducted with 26 participants (21 women and 5 men) using snowball sampling. Interviews focused on division of labor, working conditions, income sharing, and social security. Observations were also conducted during the Safran Festival.

The data were analyzed using descriptive qualitative analysis (Yıldırım & Şimşek, 2018). Interview notes, observations, and field records were evaluated together under main themes such as invisibility of women's labor, division of labor, and cultural representation. Spatial distributions were mapped using ArcMap 10.8.

Results and Discussion

The findings show that saffron production in Safranbolu, publicly presented as a symbolic cultural heritage, is in fact based on a deep gender-based division of labor and the systematic devaluation of women's work. This result is consistent with previous studies emphasizing the invisibility of women's agricultural labor in Turkey (Gürsoy & Dilek, 2020; Kocabiçak, 2022). The field data reveal concrete manifestations of what feminist geography and feminist economics describe as "invisible labor" (Hablemitoğlu, 2001; Toksöz, 2007).

One of the most striking findings is the contradiction between the intensity of women's labor and its economic return. Although women work up to 12–13 hours a day during the harvest period, they earn about 20% less than men who work shorter hours. This confirms Kocabiçak's (2022) argument that women's labor is devalued because it is seen as "natural" or supplementary. This inequality is often masked by a patriarchal discourse that symbolically praises women's labor while normalizing exploitation.

The research also shows that women's labor carries multiple meanings. It is experienced both as an economic necessity and, at times, as a space of socialization and psychological relief, which overlaps with Hablemitoğlu's (2001) observations. This ambivalence shows that agricultural labor cannot be understood only through economic categories.

Another important finding concerns spatial mobility and informal labor networks. Production depends not only on local labor but also on seasonal women workers from nearby provinces. These movements are organized through informal kinship networks, which function as both solidarity mechanisms and channels of shared insecurity.

Finally, the study reveals serious structural threats. The Saffron Festival makes women's labor visible only for a few days a year, while for the rest of the year producers face rising costs and the pressure of cheap imported Iranian saffron. The widespread use of imported saffron sold under the label of "Safranbolu saffron" undermines both local production and the value of women's labor. Participants emphasized the need for stricter inspections and stronger public support to ensure the sustainability of saffron farming.